Op de langere duur.

Wanneer ik heden — op deze zo gedenkwaardige dag — het voorrecht heb tot u te spreken, dan is het onvermijdelijk, dat in mijn toespraak twee elementen, een niet onbetekenende plaats zullen innemen. Een Minister van Economische Zaken kan het nu eenmaal niet laten — wanneer of waar hij zijn mond ook open doet — te spreken over economie en economische problemen. Dat is mijn eerste element. Daarnaast moet natuurlijk tot uitdrukking komen, reden en inhoud van ons feestelijk bijeenzijn, vandaag, hier in de Ahoy'-hallen. Dat is mijn tweede element. De verbindingen tussen de twee zult u, naar ik hoop, in mijn woorden terugvinden.

Wat is economie, wat zijn economische problemen? Daarover zijn vele en dikke boeken geschreven en de geleerden zijn het nog steeds niet geheel met elkaar eens; uiteraard niet, daar zijn het geleerden voor. Dit hoeft ons vandaag echter gelukkig niet teveel te verontrusten. Wat voor de wetenschap hoog en wonderlijk is, is somtijds voor dagelijks gebruik eenvoudig. Zo ook hier. U en ik weten heel goed wat ons economisch probleem van elke dag is. Het is het vraagstuk van ons dagelijks brood; deze uitdrukking is bedoeld in de ruime zin van het woord, bv. zoals de Catechismus in Zondag 50, bij de verklaring van de vierde bede, spreekt over „alle nooddruft des lichaams".

In de vijf en zeventig jaar, die wij vandaag overzien, heeft dit probleem voor individu en gemeenschap een grote rol gespeeld. Deze geschiedenis kent haar lichte en donkere plekken. Sociaal gezien is 1879 — het stichtingsjaar van onze partij — nog veelszins donker. Maar wij staan aan de vooravond van de keer ten goede;

een keer, waaraan onze partij zoveel heeft bijgedragen. Ik behoef slechts te heren aan het werk van Talma. De vijf en zeventig jaar zijn — economisch gesproken — in het algemeen een tiid van snel opbloeiende welvaart. Handel en scheenvaart ontplooien zich; de industriële ontwikkeling begint. Zwarte plekken in dit beeld zijn helaas de landbouwcrisis van de tachtiger jaren en de nog zo duidelijk in het geheugen liggende verschrikkelijke crisis van de dertiger jaren.

Al deze dingen hebben in de politiek natuurlijk een grote rol gespeeld; onze partij weet daarvan mee te praten.

Toen en nu vormden en vormen de sociaal-economische problemen voor onze partij een zeer belangrijk punt. Wij zullen voortdurend ingespannen en nauwgezette arbeid moeten verrichten om voor de eigen tijd die antwoorden te vinden op de sociaal-economische vragen van de dag, welke voortvloeien uit — dan wel in harmonie zijn met onze beginselen. Het is hier niet de gelegenheid om dit vraagstuk meer in concreto te behandelen. Dat ook dit terrein niet ligt buiten het vlak van onze principiële roeping, mag ik — voorzover nog nodig — funderen met terug te grijpen naar mijn aanhaling van de vierde bede. Wie bidt; „Geef ons heden ons dagelijks brood", zegt daarmede ook; „Wil ons een oplossing geven voor onze economische problemen van heden". En wie dat vraagt, na te hebben uitgesproken „Uw wil geschiede", moet zich daarmede — ook voor de sociaal-economische vragen van onze tijd — voegen onder het beslag van de Bijbel.

Intussen is met dit alles de geschiedenis van onze partij over vijf en zeventig jaar bij lange na niet verteld. Daar is de schoolstrijd, de strijd voor de gezagshandhaving, het principiële verweer tegen alle totalitaire stroming; ik doe maar een greep. Ik gevoel mij niet de meest bevoegde om deze gebieden meer in bijzonderheden te bespreken. Maar wel wil ik u een vraag voorleggen, die bij mij opkwam bij het overzien van de voornaamste actualiteiten van onze Partij gedurende de afgelopen vijf en zeventig jaar. Daar wordt in onze tijd zeer sterk gepropageerd de

stelling, dat voor de politiek de economische problemen doorslaggevend zijn en dat er daarbij maar één allesbeheersende tegenstelling is, nl. die tussen liberalisme en socialisme: ook wel — misleidend — genoemd de tegenstelling tussen vrijheid en dirigisme. Professor Oud heeft dit de vorige week met de hem kenmerkende welsprekendheid nog weer eens naar voren gebracht.

De vraag, waarop ik zoéven doelde, is deze:

Vindt deze stelling — dit politieke Sohibboleth — steun in de afgelopen vijf en zeventig jaar?

Naar ik meen, moet deze vraag ontkennend beantwoord worden. Ik neem aan, dat er heftig bediscussieerde economische problemen van jaar op jaar aan de orde zijn geweest. Wat weten wij er nog van? Ze zijn voor het overgrote deel weggezakt in de bodem van de stroom der geschiedenis. De schoolstrijd daarentegen laat zich niet wegdenken. Het is nauwelijks mogelijk zich werkelijk een indruk te vormen van de gevolgen van deze strijd voor het gezicht van onze Nederlandse samenleving op dit ogenblik. Maar de strijd om de sociale wetgeving dan, zo zou men kunnen vragen. Dat is toch ook een zeer belangrijk economisch vraagstuk geweest; en deze strijd heeft toch wel degelijk ook onuitwisbare gevolgen gehad voor onze maatschappij! Toegegeven; maar laat de grote conceptie van Kuyper, waarover ik u eerder sprak, zich vangen in de categorieën vrijheid — dirigisme? Koos Kuyper daarbij tussen liberalisme en socialisme? De vraag stellen is haar beantwoorden.

Ik koos als mijn titel: „Op de langere duur". Het bekijken van de periode van vjjf en zeventig jaar is zeer leerzaam. Wij zien eruit, dat de grote bewegende krachten in het politieke leven maar voor een deel economische vraagstukken betreffen. En voorzover zjj economische vraagstukken betreffen, laten zij zich niet vangen in het schema: liberalisme of socialisme, maar dan is de conclusie duidelijk. Een politieke partij heeft slechts bestaansrecht op de langere duur. Men sticht geen partij voor vijf of tien jaar. Men sticht een politieke partij om richting te geven aan

de werkelijk bewegende krachten van staat en maatschappij op langere termijn. Wat zou er van onze partij over zijn, wanneer Kuyper in 1879 de mensen enkel had opgeroepen tot een principiële keus tussen liberalisme en socialisme?

Ik hoor de tegenwerping. Er wordt slechts beweerd, dat voor onze tijd de bedoelde tegenstelling de allesoverheersende zou zijn. Over het verleden wordt daarbij geen uitspraak gedaan.
De tegenwerping snijdt geen hout. In Kuyper's tijd was er met betrekking tot de bedoelde tegenstelling nog iets te kiezen geweest. Op dit ogenblik is dat nauwelijks meer het geval. Liberalen en socialisten groeien naar elkaar toe, of ze het erkennen of niet. Ik heb reeds vroeger op wetenschappelijke gronden getracht aan te tonen, waarom liberalisme en socialisme bezig moeten zijn in één bedding uit te monden. Dat betoog zal ik niet herhalen. Maar vandaag zou ik de stelling durven poneren, dat een stijging van de welvaart in Nederland met zeg twintig a dertig procent de nog bestaande verschillen tussen liberalen en socialisten in Nederland vrijwel volledig zou uitwissen.
Wij weten niet wat de toekomst ons zal brengen. Wanneer de welvaartsstijging, waarover ik sprak, werkelijk zou optreden, zou daarmede de ,.politiek" natuurlijk niet van de baan zijn, evenmin het bestaansrecht van politieke partijen. Maar dan zou duidelijker dan ooit blijken, hoe broodnodig principiële partijformatie is, scherper, partijformatie op levensbeschouwelijke basis. Mag ik met een concreet voorbeeld aantonen wat ik bedoel. Vrijwel alle economische problemen, waarmede wij worstelen, zijn in de Verenigde Staten opgelost. U vindt er trouwens noch liberalen, noch socialisten. Doch naar mijn vaste overtuiging roept de samenleving juist daar om partijvorming op levensbeschouwelijke basis.
Menselijkerwijs gesproken sluiten wij vandaag niet alleen een periode van vijf en zeventig jaar af, maar maken wij ons op, als ik het zo mag zeggen, voor de komende periode van vijf en zeventig jaar. Ons bestaansrecht kan nimmer worden

gevonden in enkele van de meest urgente vraagstukken van heden en misschien van het volgende jaar. Wat zich in deze aan ons voordoet bij een beschouwing van onze geschiedenis, zij ook richtsnoer voor ons handelen in de toekomst. Wanneer wij ons ook maar voor een deel zouden laten dwingen in de schrale, ja onwezenlijke tegenstelling liberalisme—socialisme, hebben wij die toekomst verspeeld. Het gaat ons uiteindelijk om veel belangrijker dingen. Het is nodig dit te zeggen, omdat dit niet altijd en overal ook binnen onze kring voldoende wordt beseft.

Als wij zo onze taak zien, moeten wij klein worden vanwege de zwaarte van die taak. Klein in de eerste plaats tegenover Hem, van Wie wij belijden, dat Hij ons roept tot onze politieke taak; omdat wij reeds nu weten, dat wij er zo bitter weinig van terecht zullen brengen. Klein ook tegenover elkaar. Als wij nog zoveel hebben te doen, dan is er eigenlijk geen tijd om eigen principiële koninkrijkjes op te richten en elkaar voortdurend de maat te nemen wat betreft de honderd procent principiële zuiverheid, en dan zo vaak met een meetlint met eigen schaalverdeling. In deze kleinheid, deze zwakheid tegenover God en tegenover elkaar, zou dan wel eens grote kracht kunnen liggen.